

О. В. Назаренко, к.е.н., доцент

О. В. Сторожук, студент

Сумський національний аграрний університет

В статті розкрито та сформовано методичний підхід щодо порядку нарахування та сплати Єдиного соціального внеску. Досліджено порядок та умови розрахунку коефіцієнту для пониження ставки, при розрахунку суми внеску, яку можуть застосувати працедавці будь-якого статусу (юридичні та фізичні особи). Розглянуто порядок застосування штрафних санкцій у сфері адміністрування ЄСВ для всіх категорій платників.

Ключові слова: база розрахунку, відсоткова ставка, єдиний соціальний внесок, застрахована особа, страхувальник

Постановка проблеми. Ефективне обліково-фінансове забезпечення діяльності будь якого суб'єкта господарювання, в умовах сьогодення, має важливе значення. Вагомим фактором, що впливає на стабільність функціонування підприємства виступає податкове планування,

окремою складовою частиною якого, виступає Єдиний соціальний внесок.

Обов'язкове нарахування та утримання із заробітної плати Єдиного соціального внеску перебувають у центрі уваги різних користувачів облікової інформації. Так зокрема для:

➤ власників (керівників) підприємств (установ, організацій): є окремим елементом (статтею) витрат, що визначають собівартості продукції (товарів, робіт та послуг) і впливають на фінансовий результат господарської діяльності;

➤ найманих працівників: визначають суму заробітної плати, що підлягає виплаті, формують ефективну систему соціального захисту населення;

➤ держави: відіграють важливу роль у формуванні надходжень для забезпечення виконання соціальних функцій.

Для кожної із сторін значення обов'язкових нарахунків та утримань оцінюється по-різному, але їх здійснення торкається інтересів всіх користувачів, особливо на фоні постійних змін у формуванні концептуальної основи законодавства країни. Не минули ці зміни й соціальних нарахунків та виплат. Так з 1 січня 2011 року вступив в дію Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», до якого вже було внесено чимало змін [6].

До основних завдань дослідження слід віднести вивчення особливостей нарахування та утримання Єдиного соціального внеску в умовах діючої законодавчо-нормативної бази.

Актуальність теми. Серед опублікованих робіт недостатньо досліджено та викладено питання нарахування та утримання Єдиного соціального внеску на сьогоднішній день, тому даний напрям підлягає подальшому вивченню та удосконаленню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значну кількість наукових праць було присвячено вирішенню проблем впровадження Єдиного соціального внеску, його нарахування, сплати, адміністрування, обліку, аудиту та контролю, таких вітчизняних науковців як: Г. В. Блакита, О.В. Волошина, К.С. Жадько, І.В. Саух, О.С. Ткаченко, М.М. Сітенко, Л. І. Федоришина, Л.П. Шевчук, О. І. Шуляк та інші.

Виклад основного матеріалу. У відповідності до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» під Єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) розуміють - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [6]. Уведений з 1 січня 2011 року, замінив собою окремі відрахування: до Пенсійного фонду; до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на вироб-

ництві та професійних захворювань України; Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Згідно Закону України №2464 [6] до платників єдиного соціального внеску належать:

➤ підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством;

➤ фізичні особи - підприємці, зокрема ті, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором чи забезпечують себе роботою самостійно;

➤ дипломатичні представництва і консульські установи України, філії, представництва, інші відокремлені підрозділи підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), утворені відповідно до законодавства України, які мають окремий баланс і самостійно здійснюють розрахунки із застрахованими особами;

➤ дипломатичні представництва і консульські установи, філії, представництва та інші відокремлені підрозділи іноземних підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), розташовані на території України;

➤ громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах та організаціях, в інших юридичних осіб, у фізичних осіб - підприємців на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством;

➤ фізичні особи, які виконують роботи (надають послуги) на підприємствах, в установах та організаціях, в інших юридичних осіб,

➤ особи, які провадять незалежну професійну діяльність: наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності;

➤ особи, які працюють на виборних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян та отримують заробітну плату (винагороду) за роботу на такій посаді;

➤ працівники воєнізованих формувань, військовослужбовці, гірничорятувальних частин незалежно від підпорядкування, а також особовий склад аварійно-рятувальної служби, утвореної відповідно до законодавства на постійній основі;

➤ особи, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до

закону отримують допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, тощо;

Розмір Єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування має забезпечувати застрахованим особам виплати та надання соціальних послуг, передбачених законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; фінансування заходів, спрямованих на профілактику страхових випадків; створення резерву коштів для здійснення виплат та надання соціальних послуг застрахованим особам; компенсацію адміністративних витрат на забезпечення функціонування системи

загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Сума Єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для страхувальників, які використовують найману працю, визначається залежно від класу професійного ризику виробництва, встановленого відповідно до законодавства та розмір якого залежить від класу ризику підприємства, розділений на 67 класів та може складати від 36,76% до 49,7%. Порядок здійснення платежів, строки сплати єдиного внеску, відсоткові ставки всіх платників визначено законодавчо (табл. 1.).

Таблиця 1

Розмір Єдиного соціального внеску, що нараховується залежно від виду доходів

База розрахунку	Відсоткова ставка
Фонд оплати праці (п. 2 Інструкції №5) найманих працівників, у т. ч. іноземців [5]	Роботодавці нараховують та сплачують індивідуальний процент ЄСВ, який залежить від їх класу професійного ризику виробництва. Для бюджетних установ - 36,3%
	Наймані працівники сплачують 3,6% із суми зарплати
	Наймані працівники сплачують 6,1 % із суми зарплати, працевлаштовані на посадах, робота на яких зараховується в стаж для отримання пільгових пенсій
Винагороди фізичним особам за цивільно-правовими договорами, крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою-підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у свідоцтві про державну реєстрацію їх як підприємців	Підприємства нараховують і сплачують 34,7% на суму винагороди
	Наймані працівники сплачують 2,6% за рахунок отриманого доходу
Допомога з тимчасової втрати працездатності (як перші п'ять днів за рахунок коштів підприємства, так і всі інші дні хвороби за рахунок коштів Фонду соціального страхування)	Підприємства нараховують і сплачують 33,2% на суму допомоги
	Наймані працівники сплачують 2% із суми допомоги
Заробітна плата працівників-інвалідів	Роботодавці нараховують і сплачують 8,41% на ФОП, крім сум лікарняних
	Працівники-інваліди сплачують 3,6% із суми зарплати
Лікарняні працівників-інвалідів	Підприємства нараховують і сплачують 33,2% на суму допомоги
	Працівники-інваліди сплачують 2% із суми допомоги

За умови суттєвих змін, що відбуваються в економіці країни, не осторонь залишилась і концептуальна основа нарахування та сплати Єдиного соціального внеску. Незважаючи на те що Уряд пообіцяв роботодавцям зменшення ставки ЄСВ, фактично цього не відбулося. При цьому запропоновано зменшення ставки нарахування ЄСВ, але за дотримання одночасно чотирьох умов, що на практиці надто складно реалізувати. Теоретично цим можуть скористатися лише підприємства, що виплачують високу зарплату.

З початку 2015 року набрали чинності зміни у законодавстві по єдиному соціальному внеску, у зв'язку з прийняттям Закону України від 28.12.2014 № 77-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» [4].

Зокрема, з 1 січня 2015 року ЄСВ нараховується на зарплату та винагороди за цивільно-

правовими договорами за зниженою ставкою, що визначається множенням звичайної ставки на коефіцієнт 0,4. З 01 січня 2016 року цей коефіцієнт складе 0,6.

Розраховувати на пільгову ставку можуть працедавці будь-якого статусу - як юридичні, так і фізичні особи. Однак, скористатися нормою щодо застосування ставки Єдиного соціального внеску з коефіцієнтом 0,4 можуть лише ті страхувальники, які одночасно виконують такі чотири умови: загальна база нарахування єдиного внеску в складі зарплати та/або винагород за цивільно-правовими договорами як мінімум у 2,5 рази перевищує загальну середньомісячну базу нарахування єдиного внеску за 2014 рік; середня зарплата на підприємстві збільшилась мінімум на 30 відсотків порівняно із середньою зарплатою за 2014 рік; середня заробітна плата на підприємстві складе не менше трьох мінімальних зарплат; середній платіж на одну застраховану особу після застосування коефіцієнта становитиме не менше 700 гривень. Порядок розрахунку

коефіцієнта для пониження ставки ЄСВ пред-
ставлено на рис. 1.

Отже, лише за виконання всіх названих

вимог діє зменшена на 60 відсоткова ставка
нарахувань і для зарплати, і для винагород за
цивільно - правовими договорами.

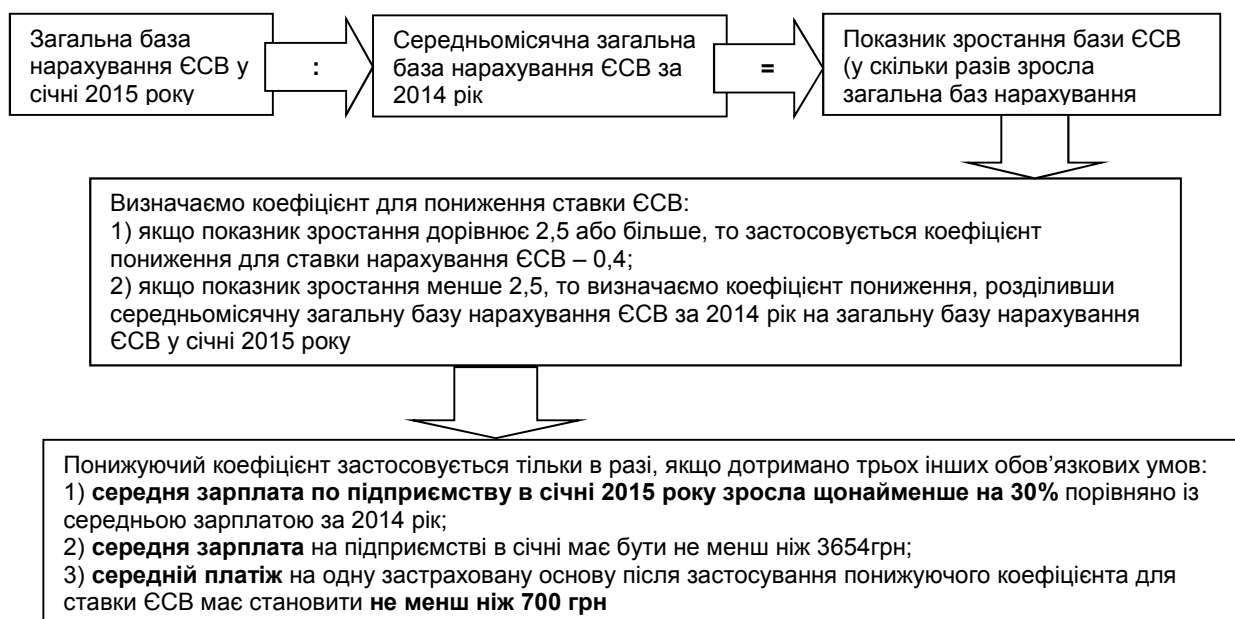

Рис. 1. Розрахунок коефіцієнта для пониження ставки ЄСВ

На жаль, традиційно задекларувавши можливість зменшення ставки для нарахування ЄСВ, ніхто не давав жодних роз'яснень про те, як проводити такі обчислення, зокрема: як визначати середню зарплату по підприємству.

Зважаючи на те що для визначення пониженої ставки ЄСВ використовуються саме показники середньої загальної бази нарахування ЄСВ і середньої зарплати за 2014 рік, то для розрахунків можна скористатися показниками, наведеними в загальних реквізитах і таблиці 1Форм № Д4 за січень-грудень 2014 року і Звіту з праці Форми № 1-ПВ (місячна) за січень-грудень 2014 року.

Для розрахунку показників середньої бази нарахування ЄСВ, середньої зарплати та середнього платежу за січень 2015 року використовуються, відповідно, дані, які розраховуються для заповнення Форми № Д4 та Звіту з праці Форми № 1-ПВ (місячна) за січень 2015 року. Тобто спочатку нараховується зарплата й інші виплати за січень, потім нараховується ЄСВ на зазначені виплати й лише після цього можна обчислити необхідні показники [3].

У разі **якщо база нарахування ЄСВ** (окрім винагороди за цивільно-правовими договорами) **не перевищує розміру мінімальної зарплати**, установленої законом на місяць, за який нараховується зарплата (дохід), **сума ЄСВ розраховується як добуток розміру мінімальної заробітної плати, установленої законом на місяць, за який нараховується зарплата (дохід), і ставки єдиного внеску**, установленої для відповідної категорії платника єдиного внеску. Зазначена вище норма щодо розрахунку

Єдиного соціального внеску виходячи з мінімальної заробітної плати стосується лише нарахування ЄСВ згідно із ч. 5 ст. 8 Закону про ЄСВ, а утримання — ні. Тобто виходить, що в разі якщо працівник отримав дохід, сума якого менша за розмір мінімальної заробітної плати, ЄСВ нараховують на суму мінімальної заробітної плати, а утримують із фактично нарахованого доходу.

Крім цього, відкритим залишається питання нарахування ЄСВ виходячи із розміру мінімальної зарплати, якщо навіть у відповідному місяці не нараховувалася зарплата через те, що працівник увесь місяць перебував у відпустці без збереження зарплати, або працівник, відпрацювавши декілька днів у поточному місяці, звільнився та йому нарахована за відпрацьований час зарплата, менша за мінімальний її розмір.

Відомо, що Державною фіскальною службою України спільно з Пенсійним фондом України наразі розробляються зміни до бланків звітності з ЄСВ та алгоритмів їх заповнення, однак терміни впровадження оновлених бланків не визначені.

Вітчизняним законодавцем посилена відповідальність за неподачу звітності та несплату Єдиного соціального внеску.

З 1 січня 2015 року Законом України від 28.12.2014 року № 77-VIII частину 11 статті 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [6] доповнено пунктом 7, згідно з яким органи фіскальної служби застосовують такі штрафні санкції:

- за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності з ЄСВ - у розмірі 10 НМДГ (170 грн.) за кожне таке

неподання, несвоєчасне подання або подання не за встановленою формою;

- за ті самі дії, учинені платником єдиного внеску, до якого протягом року було застосовано штраф за таке порушення, — штраф у розмірі 60 НМДГ (1020 грн.) за кожне таке неподання, несвоєчасне подання або подання не за встановленою формою звітності, передбаченою Законом про ЄСВ.

Також збільшено розмір штрафів, зазначених у п.п. 2 і 3 ч. 11 ст. 25 Закону про ЄСВ:

- за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску до 20% (замість 10%) своєчасно не сплачених сум;

- за donарахування органом доходів і зборів або платником своєчасно не нарахованого ЄСВ до 10% (замість 5%) зазначеної суми за кожен повний або неповний звітний період, за який donараховано таку суму, але не більш як 50% суми donарахованого єдиного внеску.

За фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту) відповідно до ч. 2 оновленої редакції ст. 265 Кодексу законів про працю [1] юридичним особам і фізичним особам-підприємцям загрожує штраф у розмірі 30 мінімальних зарплат за кожного такого працівника, тобто у 2015 році: з 1 січня по 30 листопада — 36540 грн. (1218 грн. x 30), а в грудні — 41340 грн. (1378 грн. x 30).

Окрім того, відповідно до нової редакції ч. 3 ст. 41 Кодексу законів про адміністративні правопорушення [2] фактичний допуск

працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту) тягне за собою накладення адміністративного штрафу на посадових осіб підприємств, фізичних осіб-підприємців, які використовують найману працю, від 500 до 1000 НМДГ (від 8500 до 17000 грн.). Повторне протягом року вчинення такого порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, загрожує штрафом у розмірі від 1000 до 2000 НМДГ (від 17000 до 34000 грн.).

Висновки: Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що всім суб'єктам господарювання, у своїй діяльності, з метою запобігання фінансових санкцій, слід враховувати жорстке законодавче регулювання у сфері трудових відносин. Функціонування механізму розрахунків з Єдиного соціального внеску в Україні, з подальшим його вдосконаленням, є, безумовно, позитивним кроком реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, яке направлене на створення стійкої фінансової системи для економічного захисту людини у зв'язку з безробіттям, тимчасовою непрацездатністю, нещасним випадком на виробництві чи професійним захворюванням, старістю за рахунок страхових внесків страхувальників та застрахованих осіб. У статті розкрито та сформовано методичний підхід щодо порядку нарахування, сплати та адміністрування ЄСВ для всіх категорій платників, що дозволить підвищити якість податкового планування та ступінь фінансової безпеки платників внеску на перспективу (як юридичних так і фізичних осіб).

Список використаної літератури:

1. Кодекс законів про працю України: затв. 10.12.1971 № 322-VIII : редакція від 05.04.2015/ Верховна Рада УРСР[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. - Назва з екрану.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: затв. 07.12.1984 № 8073-X : редакція від 05.04.2015 р. / Верховна Рада УРСР Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. - Назва з екрану.
3. Обов'язкові умови для зниження ставки ЄСВ у січні 2015 року: розрахунок показників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt-kt.com/obov-yazkovi-umovi-dlya-znizhennya-stavki-yesv-u-sichni-2015-roku-rozrahunok-pokaznikov/>. – Назва з екрану.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці : Закон України від 28.12.2014 № 77-VIII станом законодавства на 02.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/77-19>. – Назва з екрану.
5. Про затвердження Інструкції зі статистики заробітної плати : Наказ Державного комітету Статистики України від 13.01.2004 № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>. – Назва з екрану.
6. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України №2464-VI, 08.07.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page1>. – Назва з екрану.

Назаренко А.В., Сторожук О.В. Актуальные аспекты начисления и удержания Единого социального взноса.

В статье раскрыт и сформирован методический подход относительно порядка начисления и уплаты Единого социального взноса. Исследован порядок и условия расчёта коэффициента для

понижения ставки, при расчете суммы взноса, которую могут применить работодатели любого статуса (юридические и физические лица). Рассмотрен порядок применения штрафных санкций в сфере администрирования ЕСВ для всех категорий плательщиков.

Ключевые слова: база расчёта, процентная ставка, Единый социальный взнос, застрахованное лицо, страхователь.

Nazarenko O.V., Storozhuk O.V. Important aspects of calculation and maintenance of a unified social tax.

The article deals with the methodical approach concerning the procedure of calculation and payment of the unified social tax. It is investigated the procedure and conditions of calculating the coefficient for reduction of rate in calculation the contribution which employers of any status may use (legal and private persons). It is considered the procedure of penalties in the administration of unified social tax for all taxpayers.

Keywords: base calculation, interest rate, unified social tax, insured person, insurer

Дата надходження до редакції: 1.02.2015

Рецензент: к.е.н., професор Гордієнко М.І.

ECONOMIC AND SOCIAL DETERMINANTS OF THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Krystyna Krzyżanowska, Dr hab. prof. SGGW, Warsaw University of Life Sciences

The study explores the economic and social determinants of the development of small and medium-sized enterprises using evidence from Mazowieckie province. In order to meet the aim, the paper uses the results of conducted research, secondary data derived from the Central Statistical Office and the desk based literature review. The research study shows that one out of three entrepreneurs running a business invested their own savings and only one in four financed their business with a bank loan. The vast majority of entrepreneurs intended to further expand their businesses. The main barriers to business development indicated by the surveyed entrepreneurs were high fees required by law i.e. compulsory social insurance premiums, taxes and stamp duties.

Keywords: small and medium-sized enterprises, economic determinants, social determinants

Introduction. The political and economic transformation which took place in the 90s of the twentieth century generated Polish citizens' desire to become economically independent and self-employed[6]. As starting one's own business became increasingly popular the need arose to enact law regulating the operations of small and medium-sized enterprises

Polish and foreign literature on the subject of small and medium-sized enterprises emphasizes the difficulty to define these categories of business entities. So there is no universal, generally accepted definition of a small or medium-sized enterprise[12].

Classifications of small and medium-sized enterprises (SMEs) are based on quantitative and qualitative criteria, (or mixed criteria). The quantitative criteria include: the number of employees, the value of total assets, net annual turnover or value of fixed assets.

In Poland, medium-sized enterprises employ fewer than 250 people, and their net turnover from the sales of goods, products, services and financial transactions does not exceed the equivalent of EUR 50 million. Small-sized enterprises employ fewer than 50 employees; their annual turnover does not exceed EUR 10 million. The micro-enterprises employ fewer than 10 people and their annual turnover does not exceed EUR 2 million[10].

The segment of small and medium-sized enterprises in Poland (SMEs) is a relatively young product of the capitalist economy. It comprises mainly the business sectors which do not require large capital investments, namely: trade, all kinds of services but also industrial production. Since the beginning of the political transformation in Poland, the sector has played a significant role in the state economy. The data from the Central Statistical Office show that all firms in Poland generate the majority of the gross domestic product (GDP). In 2011 it was 71.8% (including large companies). Therefore the sector of small and medium-sized enterprises deserves special attention. The data from the Central Statistical Office demonstrate clearly that small and medium-sized enterprises generated nearly half of GDP, namely 47.3%, of which the smallest (micro) firms nearly 30%.

According to "The Report on the State of Small and Medium-Sized Enterprises in Poland", which is annually prepared by the Polish Agency for Enterprise Development (PARP), more than half of the new jobs were created thanks to the expansion of the SME sector. However, despite the increasing number of new businesses, the number of both small and medium-sized enterprises in Poland is still over 50% smaller than the European average [9].

Regarding their contribution to the GDP, small